

Stereotypes of Modern Students in the Field of Professional Activity: Gender Aspect of Analysis

UDC: 316.4:305

DOI: 10.15421/172216

Kalagin Yurii

Dr.Sc., Full Prof., <https://orcid.org/0000-0002-9681-5743>, kalagin_y@ukr.net
National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (Kharkiv, Ukraine)

Grygoryeva Svitlana

Senior Lecturer, <https://orcid.org/0000-0002-5092-4354>, kalagin_y@ukr.net
National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (Kharkiv, Ukraine)

Abstract

The article analyzes the main theoretical and methodological approaches to the study of stereotypes of modern students, briefly presents the concept of stereotype and its characteristics. The authors present the results of a sociological study conducted by the staff of the Laboratory of Sociological Research of the Department of Sociology and Political Science of Kharkiv National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» in 2020-2021. Research topic: stereotypes of modern students in the field of professional activity: gender aspect of analysis.

The relevance of the study is due to the need to help students successfully adapt to the requirements of the modern world. Knowledge of the prevailing gender stereotypes in society provides an opportunity for researchers and practitioners to neutralize the influence of outdated stereotypes, such as inhibiting the realization of personal potential of students in the future profession. Gender stereotypes are understood as generalized ideas (beliefs) about the properties and behavior of society by representatives of different genders (men and women) formed by culture and spread in it. Today, conducting sociological research on the study of gender stereotypes is becoming a long-awaited need, as it reveals the most common patterns and trends in the transformation of stereotypes of modern youth, including its vanguard – students, especially gender equality in modern society.

The results of the study showed the presence of clearly defined gender stereotypes regarding the field of professional activity in the student environment, and the results showed that the stereotypical view of men is dominated by personal qualities that promote active promotion, personal potential in society. Stereotypes about women often show opposite qualities, humility, patience, low initiative compared to men. Realizing that such stereotypes have long cultural and historical roots, they are, in the authors' opinion, at odds with modern reality, new social roles and statuses, especially with regard to the desire of modern women to succeed in the professional sphere. This situation does not contribute to the full realization of the personal potential of students in professional and personal life.

The aim of the article is to acquaint the scientific community with the results of a sociological study conducted by the staff of the Laboratory of Sociological Research of the Department of Sociology and Political Science of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" in 2020-2021. An analysis of the results of the study of the gender aspect of stereotypes of modern students in the field of professional activity is given.

Keywords: modern students, gender, gender stereotypes, man, woman, professional activity, profession

Citation: Kalagin, Y. & Grygoryeva, S. (2022) Stereotypes of Modern Students in the Field of Professional Activity: Gender Aspect of Analysis. *Grani*. 25(1), 108-115. <https://doi.org/10.15421/172216>.

Стереотипи сучасного студентства в сфері професійної діяльності: гендерний аспект аналізу

Калагін Юрій, Григор'єва Світлана

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (Харків, Україна)

Анотація

У статті проаналізовано основні теоретико-методологічні підходи дослідження гендерних стереотипів, коротко подано поняття стереотипу та його характеристику. Автори наводять результати соціологічного дослідження проведеного співробітниками лабораторії соціологічних досліджень кафедри соціології та політології Харківського національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» у 2020-2021 роках. Тема дослідження: стереотипи сучасного студентства в сфері професійної діяльності (гендерний аспект аналізу).

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю допомогти студентству успішно адаптуватися до вимог сучасного світу. Знання про пануючі гендерні стереотипи у суспільстві дає можливість проводити роботу науковцям та практикам з нейтралізації впливу застарілих, стереотипів, таких що гальмують реалізацію особистісного потенціалу студентів у майбутньої професії. Гендерні стереотипи розуміються як сформовані культурою та розповсюджені в ній узагальнені уявлення (переконання) про властивості та поведінку у соціумі представниками різних гендерів (чоловіків і жінок).

Сьогодні проведення соціологічних досліджень щодо вивчення гендерних стереотипів задовольняє довгоочікувану потребу суспільства, оскільки розкриває найбільш загальні закономірності та тенденції трансформації стереотипів сучасної молоді, зокрема її авангарду – студентства, особливо стосовно гендерної рівності в сучасному соціумі.

Результати проведеного дослідження показали наявність чітко окреслених гендерних стереотипів у студентському середовищі стосовно сфери професійної діяльності, також результати засвідчили, що у стереотипному уявленні про чоловіків домінують особистісні якості, що сприяють активному просуванню професійними сходами, реалізації особистісного потенціалу в соціумі. Стереотипні уявлення про жінок часто демонструють протилежні якості, покірність, терплячість, низьку ініціативність порівняно з чоловіками. Розуміючи, що подібні стереотипні уявлення мають довгі культурно-історичні коріння, але вони, за думкою авторів, вступають у протиріччя з сучасною дійсністю, новими соціальними ролями та статусами, особливо що стосується прагнення сучасних жінок досягти успіху у професійній сфері. Така ситуація не сприяє повній реалізації особистісного потенціалу студентів у професійному та особистісному житті.

Метою статті є ознайомлення наукової спільноти з результатами соціологічного дослідження проведеного співробітниками лабораторії соціологічних досліджень кафедри соціології та політології Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» у 2020-2021 роках. Наводиться аналіз результатів дослідження гендерного аспекту стереотипів сучасного студентства в сфері професійної діяльності.

Ключові слова: сучасне студентство, гендер, гендерні стереотипи, чоловік, жінка, професійна діяльність, професія

Цитування: Калагін Ю., Григор'єва С. Стереотипи сучасного студентства в сфері професійної діяльності: гендерний аспект аналізу. Науково-теоретичний альманах Грані. 2022. Том 25. №1. С. 108-115. <https://doi.org/10.15421/172216>.

Постановка проблеми.

Наразі українське суспільство перебуває у стані динамічних змін, які торкаються усіх без виключення сфер життя, безумовно це дуже складний період. Трансформації в економіці, політиці, соціальній та духовній сферах безпосередньо торкаються існування соціуму та конкретної особистості для якої це стало кризової епохою у житті. Зміни відбуваються у свідомості та поведінки людей. Сьогодні людина переживає безліч внутрішньоособистісних та міжособистісних конфліктів. Для сучасної індивіда конфлікт самоідентифікації та сталих стереотипних установок, що мають давні культурно-історичні коріння, становиться однієї з актуальніших проблем повсякденного існування. Оціночне маркування гендерними стереотипами сучасного світу імплементується у свідомості соціуму та окремої особистості в соціальні норми. Вони у порівнянні з власними уявленнями про себе, своїми моральними

орієнтирами, цінностями, створюють підґрунтя конфліктної ситуації. Як наслідок особистість відчуває труднощі реалізації аутентичної моделі поведінки, визначення життєвих цілей, з'ясування наявних ресурсів та власного потенціалу як у професійній сфері так й в особистісному житті. Саме тому сьогодні гендерні стереотипи перетворюються на перешкоди у вирішенні чисельних проблем буття сучасних чоловіків та жінок.

Професійна діяльність одна з найважливіших сфер життя людини, оскільки дає можливість для самореалізації і впливає на інші сфери життя. Однак, українському суспільству притаманний певний консерватизм та стереотипність мислення, що впливає на поведінку чоловіків і жінок в професійній сфері; (мова йде про психологічний тиск на особистість чоловіка і жінки, що призводять до відсутності чіткого уявлення про об'єктивні реалії життя, стримують зміни, перешкоджають втіленню новацій

в економічну, а, відтак, і професійну сферу). Все це впливає на обрання професії, способи задоволення своїх професійних потреб, засвоєння норм та правил поведінки у різних сферах (сім'я, політика, виховання дітей, освіта тощо), для успішної реалізації у суспільстві. Тому гостро постає питання необхідності забезпечення гендерної рівності в сучасному українському суспільстві, що вимагає нового світогляду стосовно сприйняття жінок і чоловіків, їх ролі у різних сферах життя в незалежності від статі.

Проблема стосунків жінки і чоловіка в суспільстві прадавня. Сьогодні вона набула особливої гостроти оскільки в світі активізується боротьба за утвердження демократичних норм і принципів. У цьому контексті гендерне партнерство (рівні відносини статей), гендерна рівність набувають все більшої актуальності. Якщо демократія взагалі – це форма державного правління, при якій джерелом влади визнається воля більшості громадян, котрі користуються усією повнотою політичних свобод, що є гарантією здійснення цієї влади, то гендерна демократія є системою волевиявлення у громадянському суспільстві двох статей – жінок і чоловіків – як рівних у можливостях і правах, що законодавчо закріплені й реально забезпечені у політико-правових принципах, діях, розбудові суспільних і державних структур, з урахуванням гендерних інтересів і потреб.

У такій ситуації на допомогу повинна прийти соціологічна наука, дослідження гендерних стереотипів з наданням практичними рекомендації щодо вирішення проблем забезпечення гендерної рівності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Гендерні студії увійшли до наукового обігу в західноєвропейських країнах, США і Канаді на початку 80-х років XX ст. Вважається, що вперше термін «гендер» був запроваджений в науковий обіг американським психоаналітиком Робертом Столлером у праці «Стать і гендер: про розвиток мужності та жіночності» (Stoller, 1968). «Гендер» він розглядав як поняття, що виражає психологічні, соціальні, культурні особливості, незалежні від тих, що тлумачать біологічну стать. Тому необов'язково пов'язувати буття жінки з «жіночністю», а буття чоловіка з «мужньою» поведінкою. Такий підхід був підтриманий багатьма соціологами, він започаткував новий напрям соціальних досліджень – гендерних. Тепер цей термін вживається в різних значеннях: як позначення статі – «соціальна стать»; як очікування того, що повинні робити чоловіки та жінки.

Хоча гендерна нерівність та гендерні стереотипи існували завжди, інтерес до гендерних досліджень в соціології сформувався порівняно нещодавно, в XX столітті. Перші дослідження були направлені на аналіз проблеми статевої стратифікації, статевої нерівності та причин їх виникнення. Пізніше основна увага дослідників акцентувалась вже на гендерних стереотипах та проблемах стереотипізації. Питаннями гендерних досліджень займалися і займаються багато відомих закордонних та вітчизняних соціологів, таких

як Л. Колберг, Е. Маккобі, К. Джеклін, А. Ерхард, С. Бем, Н. Смелзер, І. Кленіна, М. Арутюнян, М. Баскова, Н. Лавриненко, Т. Гурко та інші.

Останнім часом активізувалися дослідження, які по'язані з вивченням гендерних стереотипів, що виступають у свідомості окремої особистості нормативним атрибутом регулюючим поведінку у соціумі.

На жаль на сьогодні у визначенні методологічних підходів дослідження гендерних стереотипів немає єдності. Ретельний аналіз проведений І. Головною (Головнева, 2006). та Т. Рябовою (Рябова, 2001) показує, що дослідники в одному випадку роблять акцент на особистісні характеристики чоловіків та жінок, в іншому акцент припадає на гендерні відносини, окрема група дослідників вивчає гендерні стереотипи у контексті феміністичної та маскуліністичної. Але дослідники єдині у думці, що сутнісні властивості гендерних стереотипів співпадають з соціальними стереотипами. Дана традиція була започаткована у 1922 році американським науковцем У. Липпманом у монографії «Суспільна думка», де був розкритий зміст поняття «стереотипи» та окреслений методологічний підхід дослідження, розкриваючи регулятивну функцію гендерних стереотипів.

У подальшому англійський науковець Г. Теджфел аналізуючи стереотипи, обґрунтував тезу про підсвідоме засвоєння та використання стереотипів людьми за довго до появи свідомого уявлення про стереотипи оточуючого соціуму (Tajfel, 1986).

Щодо дослідження безпосередньо гендерних стереотипів, то починаючи з середин XX століття, увагу науковців привертають насамперед, проблеми стереотипних уявлень про можливості чоловіків та жінок у різних сферах професійного життя. Теоретико-методологічні орієнтації цих досліджень поступово відходять від статеворольовий підходу, що панував на початку проведення гендерних стереотипів, до аналізу культурних та соціальних моделей мужності, жіночності та відмінностей між групами, обумовлених статевими розбіжностями до структурно-конструктивистського підходу. Він спирається на загальносоціологічні теорії французького дослідника П'єра Бурдьє (теорія практик) (Бурдьє, 2015) та англійського дослідника Ентоні Гіденса (теорія структурації) (Гіденс, 1999).

Починаючи з 2014 року українські дослідники активно вивчають гендерні проблеми сектору безпеки і оборони України. У 2015–2016 роках був реалізований глобальний адвокаційний проект «Невидимий батальйон» в рамках якого досліджувалась участь українських жінок у війні проти окупаційної армії Росії. Мета проекту: змінити гендерні стереотипи в суспільстві, щоб полегшити жінкам самореалізацію в силових структурах (Марценюк, Гриценко, & Квіт, 2015).

Створюються та активно працюють центри гендерних досліджень у закладах вищої освіти (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Харківський національний

педагогічний університет імені Г.С. Сковороди тощо).

Останнім часом активізувалася наукова діяльність лабораторії соціологічних досліджень кафедри соціології і публічного управління (кафедри соціології та політології до 2021 року) Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». У 2019-2021 роках були проведені дослідження наслідків негативного впливу гендерних стереотипів гегемонії маскулінності на соціальне здоров'я чоловіків-військовослужбовців під час військової служби та після повернення із зони бойових дій на сході України й дослідження змісту соціально-професійного потенціалу особистості військовослужбовця у контексті гендерного аналізу (Калагін, 2020; Калагін 2020a).

Метою статті є ознайомлення наукової спільноти з результатами соціологічного дослідження проведеного співробітниками лабораторії соціологічних досліджень кафедри соціології та політології Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» у 2020-2021 роках. Наводиться аналіз результатів дослідження гендерного аспекту стереотипів сучасного студентства в сфері професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Гендерна соціологія — галузь соціології, що вивчає закономірності диференціації чоловічих і жіночих ролей, статеві відмінності на всіх рівнях та їх вплив на людське існування, співіснування, на особливості соціальної організації, специфіку чоловічої та жіночої соціальних спільнот.

Переосмислення ролей жінок та чоловіків у суспільстві лежить в основі гендерних досліджень. Власне, увага акцентується не на одній статі, а на обох. Сьогодні наголошується на необхідності створення рівних можливостей для реалізації їхньої людської сутності. Важливою перевагою терміну «гендер» М. Богачевська-Хом'як вважає його не обтяженість «тим негативним значенням, що його заробили поняття фемінізм та жіноче питання» (Богачевська, 1995).

Сьогодні гендерні дослідження набули статусу академічної дисципліни в американських та європейських університетах. Наприклад, дослідження з проблем жінок стали частиною освітніх та дослідницьких програм у США, Франції, Великобританії, Канаді та інших країнах. Наукове дослідження й вивчення гендеру все більше поширюється в академічних центрах України, в яких вивчення гендерної проблематики було започатковане в 1990-ті роки. За період свого існування центри жіночих та гендерних досліджень підготували літературу з жіночої та гендерної проблематики. Серед них праці Т. Мельник «Гендерна політика в Україні», Л. Лавриненко «Жінчина: самореалізація в семье и обществе (гендерний аспект)», Л. Смоляр «Гендерна демократія – стратегія XXI ст.», К. Левченко «Права жінок: зміст, стан та перспективи розвитку» та інші (Бабич, 2020).

В останні роки, також, досить велика увага приділяється дослідженню гендеру та пов'язаними

з ним стереотипами. Вивчення стереотипів має не лише теоретичне значення, а й практичне, оскільки гендерні стереотипи тісно пов'язані з різними сторонами життя. Вони є однією з невід'ємних частин масової культури та мають досить великий вплив на свідомість та поведінку людей. Саме через стереотипи з'явилися такі явища як сексизм, фемінізм, гендерна сегрегація на ринку праці, що обмежують можливості осіб влаштуватися на роботу відповідно до їх кваліфікації та досвіду (Гоць, 2017).

Інтерес саме до гендерних стереотипів викликаний змінами, які останнім часом відбуваються в країнах світу та Україні, зокрема в соціальній, політичній, економічній та інших сферах. Саме ці зміни викликають нові уявлення щодо традиційних гендерних ролей та гендерних стереотипів.

Гендерні стереотипи — сформовані культурою та розповсюджені в ній узагальнені уявлення (переконання) про те, якими є і як поведуться особи різних гендерів (чоловіки і жінки). Гендерні стереотипи тісно пов'язані з гендерними ролями (наборами очікуваних зразків поведінки (норм) для чоловіків і жінок: як мають поводитись) і служать для їх підтримки і відтворення. Гендерні стереотипи сприяють підтримці гендерної нерівності.

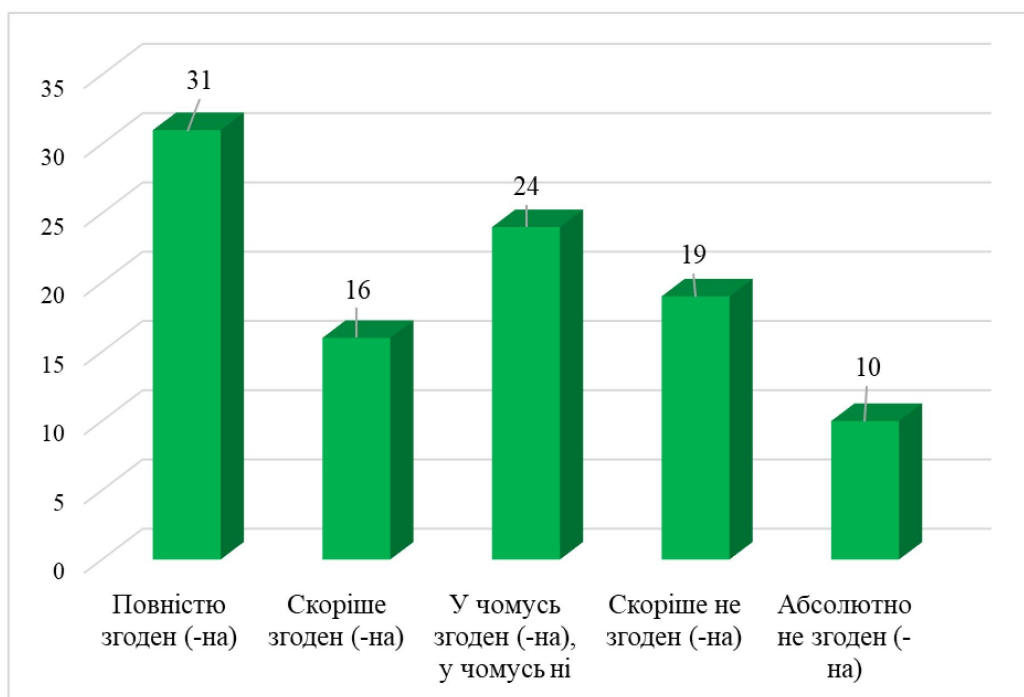
З одного боку, гендерний стереотип, як і інші види соціальних стереотипів, є невід'ємним атрибутом повсякденного мислення, чинником самоусвідомлення та взаємодії індивідів у соціальному просторі. З іншого, стереотипність мислення призводить до жорстких, спрощених установок особистості щодо визначення свого місця в житті та професії жінки або чоловіка, значною мірою обмежує свободу та перспективи її самореалізації.

Гендерні стереотипи виступають як носії соціальних норм — основних правил, що визначають основні гендерні репрезентації. Часто те, що називають гендерними ролями є не що інше як стереотипи — узагальнена інформація про якості, які притаманні тому чи іншому гендеру. Підпорядковуватись цим стереотипам індивіда змушують соціально-психологічні механізми нормативного та інформаційного тиску. Нормативний тиск характеризується тим, що розширення знань людини про самого себе та про світ часто пов'язане не з власним досвідом, а з інформацією, що надає оточення. Правильним часто вважають те, що вважають правильним інші, і свою поведінку індивід схильний вважати правильною, поки спостерігає її у інших членів референтної групи.

Соціологічні дослідження, проведені авторами в 2020 році в м. Харків, свідчать про суттєвий вплив на гендерну стереотипізацію студентства: особливостей первинної соціалізації, місця проживання, віку та статі респондентів. Так, соціологічне дослідження «Гендерні стереотипи сучасного студентства», проведене лабораторією прикладних соціологічних досліджень кафедри соціології і політології Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (2020. N=417, Вибірка

гніздова. Похибка 3,2%), підтвердило, що уявлення про типові чоловічі та жіночі риси відрізняються у респондентів різної статі та напрямку навчання. У чоловіків уявлення є більш традиційними, у жінок більш сучасні погляди. Студентам ІТ та інженерного напрямку притаманні традиційні погляди, а студентам гуманітарного – більш егалітарні.

Аналіз результатів дослідження показує, що майже третина (31%) респондентів вважають, що професії поділяються на чоловічі і жіночі, а 16% скоріше згодні з таким судженням. Ще майже чверть опитаних у чомусь згодні з таким висловлюванням, а у чомусь не згодні. Лише 10% опитаних вважають, що немає поділу на чоловічі і жіночі професії (див. рис.1).

Рисунок 1. Розподіл відповідей на питання «Чи поділяються професії на чоловічі та жіночі», %

Відповіді на це питання в залежності від статі розподілені таким чином: серед тих, хто обрав варіант «повністю згодні, що професії поділяються на чоловічі і жіночі» 56% хлопців і 44% дівчат; серед тих, хто скоріше згодний з таким варіантом 83% хлопців і 17% дівчат; Серед скоріше незгодних з тим, що є поділ на чоловічі і жіночі професії 42% хлопців і 58% дівчат; серед зовсім незгодних з цим висловлюванням 100% чоловіків. У чомусь згодні, а у чомусь – ні 54% хлопців і 46% дівчат.

Одним із завдань дослідження була необхідність з'ясування, чи насправді стереотипи, що стосуються праці жінки на рівні з чоловіком відрізняються в

залежності від статі. За результатами дослідження можна сказати, що більшість представників чоловічої статі, що брали участь в опитуванні, вважають, що економічне забезпечення родини – це або суто чоловіча справа, або треба заробляти обом – і чоловіку, і жінці. Такої думки дотримуються 61% студентів чоловічої статі. Серед представниць жіночої статі панує думка, що саме вони мають забезпечувати сім'ю – так вважають 67% дівчат. Проте, що гроші повинен для сім'ї заробляти той, у кого краще виходить або за обставинами мають майже однакову думку і дівчата і хлопці, що обрали цей варіант відповіді (див. табл.1).

Таблиця 1. Розподіл відповідей на питання «Хто в сім'ї повинен заробляти гроші?» в залежності від статі, %

	Ваша стать	
	Чоловіча, %	Жіноча, %
чоловік	61	39
жінка	33	67
обидва	61	39
за обставинами, у кого краще виходить	52	48

Дослідження показало, що в сьогоденні у студентства залишаються досить стійкі стереотипи стосовно суто жіночих та суто чоловічих професій. Так, переважна більшість респондентів вважає,

що такі професії як військовослужбовець (82%), програміст (67%), керівник підприємства або підрозділу (60%), політик чи депутат парламенту (57%) та інженер (53%) є чоловічими (див. табл.2).

Таблиця 2. Розподіл думок респондентів щодо чоловічих та жіночих професій.

Професія	Більше чоловіча професія, %	Рівною мірою, %	Більше жіноча професія, %
Військовослужбовець	82	15	3
Водій громадського транспорту, таксі	48	23	29
Інженер	53	25	22
Програміст	67	22	11
Лікар	28	25	47
Політик, депутат парламенту	57	32	11
Масажист	18	27	55
Суддя, адвокат	33	42	25
Кухар	26	52	22
Офіціант	37	29	34
Кондуктор у громадському транспорті	21	22	57
Соціальний працівник	6	29	65
Візажист / перукар	20	32	48
Касир	17	37	45
Секретар-референт, офіс-менеджер	11	19	70
Бухгалтер, економіст	20	47	33
Психолог, консультант телефону довіри	16	33	51
Шкільний учитель, вихователь дитячого садка	19	10	71
Керівник підприємства/підрозділу	60	24	16

Більш жіночими респонденти вважають такі професії: шкільний вчитель або вихователь дитячого садка – 71%, секретар-референт, офіс-менеджер – 70%, соціальний працівник – 65%, кондуктор у громадському транспорті – 57%, масажист – 55% та психолог, консультант телефону довіри – 51%.

Рівною мірою як чоловічою так і жіночою респонденти вважають такі професії: кухар – 52%, бухгалтер, економіст – 47%, суддя, адвокат – 42%, касир – 37%.

Цілком закономірно, що для того щоб подолати соціостатеву нерівність і дискримінацію за ознакою статі, треба змінити систему гендерних ролей і закріплюючи ці ролі стереотипи, які транслуються із покоління в покоління в процесі гендерної соціалізації людини, що наочно підтверджено результатами нашого дослідження. Процес гендерної соціалізації молоді відбувається в усіх соціально-економічних сферах життєдіяльності суспільства, але найбільш ефективно під час професійного навчання під впливом навчально-виховних факторів, що інтенсивно впливають на формування егалітарної свідомості студентської молоді.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства спостерігається ломка гендерних стереотипів. Проте, даному процесу суттєво заважають перешкоди минулого, старі стереотипи скептичного ставлення до гендерної рівності, а також викривлена, чи поверхнева інформація про становище жінки в суспільстві, радянський міф про рівноправ'я.

Висновки.

Отже, гендерний аналіз стереотипів сучасного студентства на прикладі опитування студентів технічного закладу вищої освіти, показав, що у стереотипному уявленні про чоловіків домінують особистісні якості, що сприяють активному просуванню професійними сходінками, реалізації особистісного потенціалу в соціумі. Стереотипні уявлення про жінок часто демонструють протилежні якості, покірність, терплячість, низьку ініціативність

порівняно з чоловіками. Ми розуміємо, що подібні стереотипні уявлення мають довгі культурно-історичні коріння, але вони вступають у протиріччя з сучасною дійсністю, новими соціальними ролями та статусами, особливо що стосується прагнення сучасних жінок досягти успіху у професійній сфері. Змінити таку ситуацію можливо лише об'єднав зусилля науковців та практиків у розв'язанні актуальних питань формування сучасних стереотипних уявлень щодо гендерної рівності, створенню рівних можливостей реалізації потенціалу жінок та чоловіків у суспільному житті, виокремлення найбільш гострих проблем та визначення шляхів їх подолання. Важливим напрямком роботи є оприлюднення результатів актуальних наукових пошуків, розробка рекомендацій і пропозицій щодо вдосконалення виховної та освітньої діяльності університету.

Сучасний рівень проведення гендерних досліджень в Україні дозволяє говорити про гендерний підхід як особливий теоретичний та практичний напрямок, але він потребує вдосконалення. У національному дискурсі, як відмічають дослідники, поняття «гендер» та «стать» використовуються як синоніми. Часто предмет гендерних досліджень звужується до жіночих студій, що не пояснює та науково не обґрунтовує гендер як поняття, яке включає в себе чотири основні категорії – це фемінний, маскулінний, андрогінний та трансвеститний типи. В цілому така ситуація не сприяє розвитку нашої держави та українському суспільству, на допомогу у виправленні такої ситуації можуть прийти гендерні дослідження, які мають на меті послужити кожній людині стати дійсно повноправним членом суспільства, а державі – стати демократичною. Лабораторія соціологічних досліджень кафедри соціології та політології Харківського національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» має багаторічний досвід проведення досліджень гендерної проблематики та готова поділитися власними напрацюваннями.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Бабич О. Б. Дослідження гендерних проблем та стереотипів професійного середовища очима студентів. Вісн. НАДУ. Серія «Державне управління». 2018. № 3 (90). С. 119 – 130.
- Богачевська М. Білим по білому: Жінки у громадському житті України 1884–1939. Київ: Либідь, 1995. 424 с.
- Бурдье П., Вакан Л. Рефлексивна соціологія. Частина II: Чиказький воркшоп. Переклад з англ. Анастасії Рябчук. Київ: Медуза, 2015. 224 с.
- Головнева І. В. Гендерная идентичность: тенденции изменений: Монография. Харків: Нар. Укр. Акад., 2006. 312 с.
- Гіденс Е. Соціологія. Київ: Основа, 1999. 726 с.
- Калагін Ю. А. Криза маскулінності та здоров'я військовослужбовців-чоловіків. Науково-теоретичний альманах Грані. 2020. Том 23. №11. С. 51 – 60. DOI: <https://doi.org/10.15421/1720101>
- Калагін Ю.А. Гендерний аналіз особистості військовослужбовця Збройних Сил України. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. 2020а. Випуск 88. С. 28 – 37.
- Марценюк Т., Гриценко Г., Квіт А. «Невидимий батальйон»: участь жінок у військових діях в АТО: (соціологічне дослідження). 2015. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/7746>.
- Рябова Т. Б. Гендерные стереотипы и гендерная стереотипизация: методологические подходы. Материалы круглого стола. Ивановский гос. Университет. Иваново, 2001.
- Stoller R. J. Sex and Gender: The Development of Masculinity and Femininity. 1968. URL: <https://www.researchgate.net/publication/339452784>.
- Tajfel H. The social identity theory of intergroup behavior. Psychology of intergroup relations. Chicago: Nelson-Hall. 1986.

REFERENCES

- Babych, O. B. (2018). Doslidzhennia hendernykh problem ta stereotypiv profesiinoho seredovyshcha ochyma studentiv [Research of gender issues and stereotypes of the professional environment through the eyes of students]. *Visn. NADU. Seriia "Derzhavne upavlinnia"*, 3 (90), 119-130.
- Bohachevska, M. (1995). *Bilym po bilomu: Zhinky u hromadskomu zhytti Ukrainy 1884-1939* [White on White: Women in the Public Life of Ukraine 1884-1939]. Kyiv: Lybid.
- Burdie, P., & Vakan, L. (2015). *Refleksyivna sotsiologhiia* [Reflective Sociology]. Chastyna II: Chykazkyi vorkshop .Pereklad z anhl. Anastasii Riabchuk. Kyiv: Meduza.
- Gidens, E. (1999). *Sotsiologhiia* [Sociology]. Kyiv: Osnova.
- Holovneva, Y. V. (2006). *Hendernaia ydentychnost: tendentsyy yzmenenyi* [Gender Identity: Trends of Change]. Monohrafiia. Harkiv: Nar. Ukr. Akad.
- Kalagin, Y. (2020). Crisis of masculinity and health of male servicemen. *Scientific and Theoretical Almanac Grani*, 23(11), 51-59. <https://doi.org/10.15421/1720101>
- Kalahin, Yu. A. (2020a). Hendernyi analiz osobystosti viiskovosluzhbovtisia Zbroinykh Syl Ukrainy [Gender analysis of the personality of a serviceman of the Armed Forces of Ukraine]. *Sotsialni tekhnologii: aktualni problemy teorii ta praktyky. Zbirnyk naukovykh prats*, 88, 28-37.
- Martseniuk, T., Hrytsenko, H., & Kvit, A. (2015). «Nevydymyi batalion»: uchast zhinok u viiskovykh diiakh v ATO: (sotsiologichne doslidzhennia) [«Invisible Battalion»: participation of women in hostilities in the ATO: (sociological research)]. Retrieved from <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/774/>.
- Ryabova, T. B. (2001). *Gendernye stereotipy i gendernaya stereotipizatsiya: metodologicheskie podhody* [Gender Stereotypes and Gender Stereotyping: Methodological Approaches]. Materialy kruglogo stola. Ivanovskiy gos. Universitet. Ivanovo.
- Stoller, R. J. *Sex and Gender: The Development of Masculinity and Femininity*. Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/339452784>.
- Tajfel, H. (1986). *The Social Identity Theory of Intergroup Behavior: Psychology of Intergroup Relations*. Chicago: Nelson-Hall.